

*До спеціалізованої вченої
ради ДФ 42.081.2023
Одеського національного
університету імені І.І.Мечникова*

РЕЦЕНЗІЯ

**доктора юридичних наук,
професора Токарчук Людмили Михайлівни
на дисертацію Білостоцького Олега Вікторовича
на тему:**

**«Дискреційні повноваження судді: проблеми теорії та практики»,
подану на здобуття ступеня доктора філософії
в галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право»**

Актуальність теми дослідження. Важливо зазначити, що суддівська дискреція є складним та системним правовим явищем, його слід розглядати як єдину правову категорію з виділенням характерних особливостей. Дослідження суддівської дискреції допомагає забезпечити баланс між необхідністю адаптації права до конкретних обставин і захистом від потенційних ризиків суб'єктивності та зловживання владою.

В період воєнного часу збільшується кількість справ, які розглядаються у віддаленому (дистанційному) режимі з мінімізацією безпосереднього спілкування судді зі сторонами. Це підкреслює зростання ролі дискреції судді під час розгляду справ. Зміни в законодавстві та поява нових категорій справ також актуалізують проблему судової дискреції при розгляді судових справ.

Актуальність теми дисертації обумовлена потребою розвитку науки процесуального права, дослідження дискреції як єдиної правової категорії, удосконалення чинного процесуального законодавства та практики його застосування. Враховуючи значущі внески вчених, які вивчають питання судової дискреції, немає підстав вважати, що наукове дослідження особливостей реалізації дискреційних повноважень судді при розгляді справ є завершеним. На жаль, вказаному питанню у вітчизняних наукових джерелах приділено недостатньо уваги, враховуючи новітні тенденції у розвитку правових позицій та подання

комплексних пропозицій для узгодження положень вітчизняного законодавства в цій сфері.

Таким чином, викладене вище підкреслює актуальність, науково-теоретичну і практичну цінність дисертаційного дослідження, метою якої є розроблення нових теоретичних положень про дискреційні повноваження судді та обґрунтування пропозицій щодо внесення змін і доповнень до процесуального законодавства України з даного питання.

Тема дисертації відповідає тематиці і планам наукових досліджень кафедри конституційного права та правосуддя Одеського національного університету імені І.І.Мечникова в процесі виконання тем: «Сучасний конституціоналізм в процесі становлення та розвитку української державності» (номер державної реєстрації 0118U001585) та «Конституційно-правовий механізм забезпечення, реалізації та захисту прав людини в умовах воєнного стану та повоєнний час» (номер державної реєстрації 0123U102299), що підтверджує актуальність та цінність таких напрацювань.

Практичне значення дослідження полягає в тому, що висновки та пропозиції, викладені в роботі, мають належне обґрунтування, розширюють теоретичний аспект процесуального права та можуть бути використані для удосконалення діючого процесуального законодавства. Викладені у дисертації положення також можуть бути корисними при розробці відповідних розділів підручників та навчальних посібників з процесуального права, а також при проведенні лекцій для студентів юридичних спеціальностей ЗВО. Зокрема, результати дослідження використані в навчальному процесі Одеського національного університету імені І.І.Мечникова при викладанні дисциплін «Господарське процесуальне право» і «Порівняльне процесуальне право» (акт впровадження від 19.12.2022 р. № б/н).

Висновки та пропозиції пройшли обговорення на п'яти конференціях і були використані у роботі Одеського окружного адміністративного суду (довідка від 27.04.2023 р. № 0103-3/933/23).

Ступінь обґрунтованості положень і висновків дослідження.

Дисертаційна робота О.В.Білоостоцького характеризується належним теоретичним рівнем та представляє собою оригінальну науково-дослідну працю, в якій отримано нові наукові результати, що становлять науковий інтерес та мають вагоме практичне значення. Сформульовані дисертантом наукові положення, висновки та рекомендації є обґрунтованими та достовірними, вони зроблені з використанням загальнонаукових і спеціальних методів наукового пізнання, а також належним чином аргументовані в процесі всебічного аналізу наукових досліджень, які присвячені проблемам процесуального права.

Достовірність наукових положень і висновків, зроблених здобувачем, базується на наукових працях вітчизняних та іноземних вчених, а також на нормах вітчизняного та зарубіжного законодавства. Крім того у роботі використовуються рішення вітчизняних та зарубіжних судів, в тому числі Європейського Суду з прав людини.

Дисертаційна робота О.В.Білоостоцького побудована послідовно та має всі необхідні елементи для подібних робіт. Вона складається з анотації, вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків.

У вступі обґрунтовується актуальність теми дослідження, її зв'язок з науковими планами і темами, визначається мета та завдання роботи, об'єкт і предмет дисертаційного дослідження, його методологічна основа, наукова новизна, теоретичне та практичне значення одержаних результатів.

Перший розділ присвячений аналізу загальнотеоретичного підходу до визначення дискреційних повноважень судді.

У другому розділі виявлено ознаки (характерні риси) дискреційних повноважень, систематизовано їх класифікації, аргументовано завдання та функції, досліджено проблему визначення меж повноважень судді.

У третьому розділі дисертаційного дослідження виявлено проблеми правозастосовної діяльності з реалізації дискреційних повноважень судді на різних стадіях судового процесу.

Висновки роботи є ґрунтовними та логічними, кожна з тез має необхідні посилання та логічно пов'язана з іншими положеннями.

В цілому положення, які виносяться на захист, можна вважати підкріпленими, обґрунтованими, логічними та послідовними. Дисертація написана у науковому стилі, викладення і оформлення дисертації відповідає затвердженим вимогам до оформлення такого роду робіт.

Дисертація подана у вигляді кваліфікаційної наукової праці на правах рукопису, виконана здобувачем особисто, містить наукові положення, що свідчать про особистий внесок здобувача в науку та характеризуються єдністю змісту.

За результатами дослідження автором опубліковано дев'ять наукових праць, в тому числі 4 наукових статті та 5 тез доповідей на науково-практичних конференціях.

Робота пройшла перевірку на академічний плагіат. Ознак плагіату та інших ознак порушення академічної доброчесності не виявлено.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у тому, що на основі комплексного дослідження дискреції обґрунтовано нові теоретичні положення та розроблено пропозиції щодо вдосконалення правового регулювання реалізації дискреційних повноважень суддями України. Низка висновків та пропозицій автора викликають інтерес та заслуговують на увагу. Зокрема, такими видаються авторські визначення понять «повноваження суддів» та «дискреційні повноваження суддів» з наступним розмежуванням дискреційних від недискреційних повноважень через форму реалізації.

Доречно погодитись із твердженням автора, що винесення рішення за результатами реалізації дискреційного повноваження може мати наслідками виникнення підстав для реалізації похідних повноважень, які можуть бути, у свою чергу, як дискреційними, так і безальтернативними (недискреційними) (с.185 роботи).

Заслужує на увагу висновок про визнання дискреції судді складовою доступу до правосуддя (с. 63-71 роботи).

Слід підкреслити вагоме значення висновків дисертанта щодо виділення функцій дискреційних повноважень судді (стабілізуючої, регулятивної, інтегративної, інформаційної (комунікативної), забезпечувальної, субсидіарної,

сигнальної функцій, функції персоналізації, функції ефективності розгляду справи) (с. 104-111 роботи).

Слушною видається аргументація особливостей реалізації дискреційних повноважень колегією суддів з урахуванням процесуальної фігури судді-доповідача (с. 93-94, 174, 197-199 роботи).

Дістали подальшого розвитку положення щодо надання права законодавчої ініціативи Верховному Суду. Це питання давно обговорюється в наукових колах і навіть розроблено законопроект, однак дотепер питання не вирішено.

Також вважаємо обґрунтованою та такою, що має важливе практичне значення, пропозицію автора щодо доцільності виходу в нарадчу кімнату при прийнятті судових актів шляхом встановлення обов'язку виходу лише колегіального складу суду (с. 150, 196-199 роботи) та інші пропозиції і висновки.

Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертації. Враховуючи викладене, можна констатувати високий теоретичний рівень представленої дисертації та її практичне значення. При цьому, як і будь-яке оригінальне дослідження, воно має окремі дискусійні положення. У зв'язку з цим слід звернути увагу на деякі положення дисертаційного дослідження О.В.Білоостоцького:

1) Видається штучним розмежування неправильного застосування суддівського розсуду на умисне та неумисне, у зв'язку з чим запропоновано встановлювати різні види негативних наслідків для судді при неправильному застосуванні дискреційних повноважень. Тому вказана пропозиція потребує додаткового обґрунтування.

2) Здобувач пропонує поділяти дискрецію на 2 форми – повну та обмежену. Погоджуючись загалом з вказаним поділом, здобувачеві доречно було б розглянути можливість використання термінів «варіативна» або «альтернативна» для другої форми, оскільки термін «обмежена» має негативну конотацію при використанні його відносно повноважень судді в ході відправлення правосуддя.

Крім того, робота б значно виграла, якщо б здобувач систематизував свої пропозиції в формі проекту змін до чинного процесуального законодавства з метою його вдосконалення.

Висновок по рецензованій дисертації. Зазначені зауваження до положень дисертації, що виносяться на захист, в цілому не впливають на позитивну оцінку роботи, натомість спрямовані на спонукання дисертанта до подальших поглиблених наукових досліджень в майбутньому, вони можуть стати предметом дискусій науковців і практичних працівників. Отже, зазначені недоліки не впливають на загальну позитивну оцінку роботи.

Дисертаційна робота оформлена відповідно до вимог Міністерства освіти і науки України. Для її тексту характерний формально-логічний спосіб викладення матеріалу, робота є логічно завершеною і характеризується єдністю форми і змісту та свідчить про особистий внесок дослідника в науку процесуального права.

Дисертація О.В.Білоостоцького є самостійним, завершеним науковим дослідженням, яке містить нові теоретичні положення й висновки, результати необхідних наукових узагальнень предмета, що досліджується, практичні рекомендації, які в сукупності розв'язують конкретне наукове завдання, що має суттєве значення для правової науки України. Тема і зміст дисертації загалом відповідають спеціальності 081 «Право».

Таким чином, дисертаційне дослідження «Дискреційні повноваження судді: проблеми теорії та практики» підготовлено відповідно до нормативних вимог до дисертаційних робіт, а її автор – Білоостоцький Олег Вікторович – заслуговує на присудження ступеня доктора філософії зі спеціальності 081 «Право».

Рецензент:

доктор юридичних наук,
професор, професор кафедри
цивільно-правових дисциплін
Одеського національного університету
імені І. І. Мечникова

Людмила ТОКАРЧУК

ОСОБИСТИЙ ПІДПИС ПІДТВЕРДЖУЮ
Перший проректор ОНУ ім. І.І.Мечникова

Майя НІКОЛАЄВА

"02" 02 2024 р.

